

MƏN BİR İNSAN, TÜRK ŞAIRİ...

Bütün ömrü vətən həsrəti, hicran içinde yaşayan şairin yeganə təsəllisi Türkiye Bəqədər sevdiyi Azərbaycan idi. Həbs və təqiblərdən dincilik aradığı dövrlərdə Xəzərin sahilində məskən salmış küləklər şəhərinə üz tutardı. Qovğalar içinde keçən ömrü qurbətdə başa çatdı. Moskva şəhərində yerleşən Novodeviçye qəbiristanlığında dəfn edildi. Cismi kimi ruhu da vətəne həsrət qaldı. Bu, böyük türk şairi Nazim Hikmətdir. Onu türk inqilabı poeziyasının banisi adlandırırlar. Xarakteri kimi yaradıcılığı da çılgın, mübariz və yenilikçidir. 1902-ci il yanvarın 15-də Osmanlı imperatorluğununa daxil olan Saloniki şəhərində zadəgan ailəsində dünyaya gələn Nazim Hikmətin atası Hikmət diplomat, anası Ayişə Cəlile incəsənətə, əsasən de rəssamlıqla məşgul olmuşdur. Babası Mehmet Nazim Paşa isə kiçik də olsa şeirlər yazaraq çap etdirərmiş. Onun klassik ədəbiyyatla bağlı verdiyi bilgilər Nazim Hikmətin şairlik tələyində mühüm rol oynamışdır. 1913-cü ildə gənc Nazim "Vətən fəryadı" adlı ilk şeiri qələmə almışdır. Üsyankar davranışları və dünyaya fərqli baxışı hər zaman ona mane olmuş, 1918-ci ildə qəbul olduğu İstanbul Hərbi Dənizçilik Məktəbindən 1 il keçməmiş xaric edilmişdir. Onun 1920-ci ildə vətənin qurtuluşu üçün yazdığı "Gənclik" adlı şeiri gəncləri Vətən, Anadolu uğrunda savaşa səsləmişdir. Düşüncə və fikirləri dövrün qayda-qanunları ile uzlaşmamış, 1922-ci ildə Türkiye kommunist partiyasının üzvü olmuş, müxtəlif vaxtlarda 11 dəfə həbs edilmişdir.

Cox inandığı kommunizm sistemi, sovetlər birliliyi şairin düşündüyü kimi heç də etibarlı quruluş olmadı. Nazim Hikmətə görə kommunizm insanlara sülh, xoşbəxtlik, əmin-amanlıq getirəcəydi, ne yazıqlar ki, bu, boş xülyadan başqa bir şeyi ifadə etmədi. Vətənidən didergin düşən şair sovetlərə inanıb onlara siğinmişdir. Lakin bu quruluş onun inamından sui-istifadə etdi. 1924-cü ildə Moskva Şəhər Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində təhsilini bitirib ölkəsinə qayıtdı. Türkiyədə "Oraq-cəkic" və "Aydınlıq" mətbü orqanlarında kommunist ideologiyasını təbliğ etdiyinə görə 1925-ci ildə 15 il həbs cəzası alı. 1927-ci ildə gizli şəkildə Sovet İttifaqına qərib. Mühacirət həyatı yaşayan Nazim Hikmət Moskvada məskunlaşmasına baxmayaq, burada çox yaşaya bilmir. Bir müddət sonra Azərbaycana gelir və "Günəş-i içənlərin türküsü" adlı ilk şeirlər kitabını Bakıda nəşr etdirir. Azərbaycanı sevən şair "Bakıya gəldim, dünyalar mənim oludu" deyərmiş. Onun hər gəlişi bir bayrama çevrilərmiş. Nazim Hikmət yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasına, şairlərinə də müsbət təsir göstərmiş, ədəbiyyata yeni ruh, nəfəs getirmiştir. O, azərbaycanlı şair və yazıçılarının əksəriyyəti ilə dost idi. Onun poeziyasının təsiri Süleyman Rüstəm, Səməd Vurğun, Mikayıł Rəfil, Rəsul Rza, Nigar Rəfibeylinin və digər şairlərin yaradıcılığında özünü bürüze vermişdir. Nazim Hikmətin

Azərbaycana həsr olunan xeyli sayıda şeir və məqalələri var. Şairin əsərləri ölkəmizdə dəfələrlə nəşr olunmuş, pyesləri səhnələşdirilmişdir. Bəstəkar Arif Məli-

1938-ci ildə əsərləri yasaqlanan şair 1951-ci ildə Türkiye vətəndaşlığından çıxarılmış, 28 illik həbs cəzasının 12 ilini Bursa həbsxanasında keçirmiştir. Bütün təqib və təzyiqlərə rəğmən şair türk ədəbiyyatını yeni forma və mütərəqqi məzmunla zənginləş-

dünya xalqlarının bir çoxunun dilinə tərcümə olunmuş, pyesləri bir sıra ölkələrdə tamaşaya qoyulmuşdur. Yaradıcılıqdə ənənəni yüksək qiymətləndirse də, hər zaman yenilik axtarışında olmuşdur. Fərqli üsüblərlə üstünlük vermiş, yeni yollar keşf etmədən poeziyanın inkişafını qeyri-mümkün hesab etmişdir. Ele buna görə də onun poeziyası özünəməxsusluğunu ilə seçilir. Nazim Hikmətin fikrincə, şair öz xalqının səsi olmalı, insan-vətəndaş mövqeyində dayanmalı, yeni cəmiyyət və poeziya yaratmalı və bunun vəhdətində xalqa xidmət etməlidir. Cumhuriyyət dövrünün böyük şairi Nəcib Fazıl Qıskırcı (1905-1983) üvanladığı məktubda şair məsləkini açıq şəkildə bəlli edir: "Sən köhnəsən, amma köhnənin yaxşısan, mən yeniyəm, amma yeninin yamanı yamanı. Bunu bil ki, mən yeninin yamanı olmayı köhnənin yaxşısı olmaqdan qat-qat üstün tuturam".

Şair özü haqqında şeirlərinin birində belə yazar:

**Ben bir insan,
ben bir Türk şairi Nazim Hikmet
ben təpeden tırnağa insan
təpeden tırnağa kavga,
hasret ve ümitten ibaret.**

Şair insan olmayı her şeydən üstün tutmuş və daxilən çəkdiyi iztirab və həsrəti də ifadə etmişdir. Bəli, bu, böyük türk şairi Nazim Hikmətin ömrü yolu və yaradıcılığıdır. Daim çəglayan, qaynayan və coşub-daşan. O, 3 iyun 1963-cü ildə Moskvada ürəktutmasından dünyasını dəyişmiş, ölümündən iki il sonra - 1965-ci ildən əsərləri Türkiyəde yayımlanmağa başlamışdır. 5 yanvar 2009-cu ildə Türkiyə dövlətinin qərarı ilə yenidən türk vətəndaşlığı bərpa edilmişdir. Bu barədə yazarı Anar "Zəfərin mübarek, Nazim" adlı məqalə yazmışdır.

kov onun "Məhəbbət əfsanəsi" pyesi əsasında eyniadlı balet yazmışdır.

Üsyankar davranışları və

dünyaya fərqli baxışı hər zaman ona mane olmuşdur. Onun 1929-cu ildə yazdığı "835 sətir", 1930-da "Baron-3", yənə həmin ildə "1+1=1", 1931-ci ildə "Səsi ni itirmiş şəhər" adlı kitablarında xalqın ağır həyəti, inqilabi mübarizəyə çağırış öz əksini tapmışdır. 1932-ci ildə türk kommunistləri mübarizəyə səsləyən "Gecə gelən teleqram" şeir toplusuna görə 5 il həbs cəzası almış, bir ildən sonra amnistiya alaraq azad edilmişdir. Nazim Hikmətin 1935-ci ildə qələmə aldığı "Taranta Babuya məktublar" poeması və 1936-ci ildə yazdığı "Alman faşizmi və irqiciləri" publisistik əsərlərində faşizm və onun Türkiyədəki tərəfdarları ifşa olunub. Ömrünün böyük bir hissəsini həbsde yaşayan şair əsərlərinin eksriyyətini də həmin müddətde yazmışdır. O, 1938-ci ildə əsəssiz şəkildə ittiham olunaraq 28 il 4 ay həbs cəzasına mehkum edilmişdir. Ele həmin dövrədə böyük səs-küye səbəb olan "İnsan mənzərələri" epopeyasını, "Həbsxanadan məktublar" silsiləsini, "Məhəbbət əfsanəsi", "Yusif və Züleyxa" pyeslərini və digər əsərlərini yazmışdır. 1950-ci ildə ictimaiyyətin təkdipli tələbinə əsasən Türkiyə hökuməti Nazim Hikməti azad etməyə məcbur olmuşdur.

Nazim Hikmət 1951-ci ildə ömrünün sonuna kimi SSRİ-də yaşamış və həmin dövrədə özünün məşhur "Türkiyə", "Qərib adam", "İvan Ivanoviç vərdimi, yoxdu mu", "Domokl qılıncı" və digər əsərlərini qələmə almışdır. Həmcinin onun ssenarisi əsasında "Bir məhəllə iki oğlan", "Sevdalı bulud", "Yaşamaq gözəldir, qardaşım", "Məhəbbətim, kədərim mənim" adlı əsərləri ekranlaşdırılmışdır. Türk poeziyasına sərbəst şeir vəznini Nazim Hikmət getirmiştir. Əsərləri